

2. У Генштабі назвали кількість загиблих і поранених від початку АТО // ZIK : сайт. URL: https://zik.ua/news/2017/10/28/u_genshtabi_nazvaly_kilkist_zagybylyh_i_poranenyh_vid_pochatku_ato_1195019 (дата звернення: 13.03.2019).

3. Втрати ЗСУ на Донбасі: за 2018 рік у боях загинуло понад 110 українських бійців // NEWS Україна : сайт. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46572542> (дата звернення: 13.03.2019).

4. Про Збройні Сили України : закон України від 06.12.1991 № 1934-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст. 108.

Одержано 15.03.2019

УДК 343.9:328.185–048.66

Анастасія Юрїївна ДЗЮБА,

молодший науковий співробітник сектору дослідження проблем злочинності та її причин
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України (м. Харків)

ЗАКОНОДАВЧИЙ ДОСВІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ США У СФЕРІ ПРИВАТНОЇ ЕКОНОМІКИ (FOREIGN CORRUPT PRACTICES ACT)

Традиційно питання запобігання корупції у кримінологічних наукових працях стосувалося публічних відносин, але останнім часом, через всеосяжність проблеми, світ розпочав боротьбу з корупцією в приватному секторі. Вирішення проблеми корупції в «бізнес-середовищі» закріплюють такі нормативно-правові документи, як міжнародної спільноти – Рамкове рішення Ради Європейського Союзу «Про боротьбу з корупцією в приватному секторі» від 22 липня 2003 р. № 568, так і локальні – Закон США про корупцію в зовнішньоекономічній діяльності (Foreign Corrupt Practices Act), який було прийнято в 1977 році та Закон Великої Британії про хабарництво (UK Bribery Act) 2010 р. [1, с. 66–71]. Зазначені закони мають екстериторіальну дію.

Розглянемо детальніше законодавство США, норми якого застосовується до українських суб'єктів. Загальновідомо, що першим законом, яким була передбачена кримінальна відповідальність за корупційні правопорушення за кордоном, був, так званий, FCPA (Foreign Corrupt Practices Act) – Закон про запобігання корупції за кордоном, введений в дію в США в 1977 році з метою: запобігання та утримання від виплати хабарів іноземним урядовцям; більшої прозорості у фінансовій звітності; створення конкурентного середовища для компаній, що діють за кордоном [2].

Кожна компанія США, що займається бізнесом за кордоном, підпадає під дію Закону про запобігання корупції за кордоном (FCPA) [3, с. 24]. Цей Закон застосовують щодо фізичних і юридичних осіб, які вчинили корупційні діяння на території США; юридичних осіб та їх дочірніх компаній, які здійснюють діяльність поза межами території США, якщо акції таких компаній розміщені на фондовій біржі США або якщо вони здійснюють незаконну виплату посадовій особі США [4]. Положення FCPA щодо боротьби з хабарництвом загалом, та § 78dd-1 зокрема забороняють громадянам, що займаються підприємницькою діяльністю або фірмам США, а також їх посадовим особам, директорам, працівникам, агентам або контролюючим акціонерам пропонувати, сплачувати, обіцяючи або дозволяти виплату грошей або «інших речей, які є важливими» іноземним офіційним особам «для того, щоб» отримати або зберегти бізнес «або забезпечити неналежну перевагу» [5].

Положення про антикорупційну програму FCPA забороняють не тільки прямі корупційні платежі іноземному чиновнику для отримання або збереження бізнесу [6], а також непрямі платежі, здійснені через треті сторони. FCPA перешкоджає здійсненню платежів «будь-якій особі, знаючи, що вся чи частина таких грошей або предметів вартості буде запропонована, надана або обіцяна, прямо чи опосередковано будь-якому іноземному службовцю» [5].

Для мінімізації ключових ризиків FCPA пропонує низку практик для ведення бізнесу за кордоном опосередковано через сторонніх представників, консультантів, агентів або дистриб'юторів. Міністерство юстиції США та Бюро з питань цінних паперів та біржі Комісії із закордонних корупційних правопорушень США (Керівництво) пропонують, щоб американська

компанія, яка здійснює бізнес за кордоном через треті сторони, повинна проводити оцінку ризиків на основі специфіки підприємницьких відносин. Наприклад, американська компанія повинна виконувати «підвищену процедуру довіри» за допомогою створення окремої спеціальної посади консультанта для закупівлі контракту з іноземним урядовим агентством. FCPA передбачає щодо запропонованого консультанта ретельну перевірку його діяльності та його ролі у проведенні транзакцій та оцінку відносин консультанта з державними службовцями. Керівництво також передбачає, що контракт із запропонованим консультантом визначає, які послуги надаватиме консультант. Також рекомендується, щоб компанія тренувала консультанта з FCPA та інших антикорупційних законів, вимагає, щоб консультант представляв, що він буде дотримуватися FCPA та інших антикорупційних законів, включати в себе правила проведення аудиту в контракті, здійснювати ці права, і забезпечити належну підтримку консультанту.

Контроль за такою заплутаною мережею ризиків потребує особливої уваги та дисципліни з боку компанії. Нижче наведено кілька практичних кроків, які компанія може здійснити, щоб звести до мінімуму ризики сторонніх фірм FCPA:

1. *Передача третій стороні (спеціалісту з дотримання норм FCPA) документації до основної комерційної перевірки.* Компанія, яка стурбована пом'якшенням ризиків, пов'язаних з корупцією, повинна запитати, чому зацікавленість третіх сторін має сенс з точки зору бізнесу, незалежно від того, чи була обрана третя особа компетентною та досвідченою, а також чи пропонована компенсація є розумною, звичною та відповідною. Крім того, перед залученням третьої сторони, компанія повинна провести ретельну перевірку з використанням загальнодоступних баз даних з метою перевірки третьої сторони на добросовісність

2. *Проведення анкетування*

Анкета FCPA повинна бути розроблена таким чином, щоб ризики порушення антикорупційного законодавства. Як мінімум третя сторона повинна отримати для перевірки: інформацію щодо власників / директорів та ради директорів, у тому числі відсоток власності кожного у підприємстві, а також на їх зв'язки з іншими підприємствами, в яких кожен може мати інтерес (з особливим акцентом на зв'язки з урядом); інформацію про пов'язані компанії, бізнес, банківські та кредитні довідки; інформацію про відносини з діючими чи колишніми урядовцями або політичними партіями, включаючи відносини близьких членів сім'ї в уряді.

Слід зазначити, що компетентні органи, відповідальні за застосування норм закону США про протидію корупції за кордоном (FCPA), оцінюють не стільки внутрішні антикорупційні документи компанії (тобто *антикорупційні політики*), а комплаєнс-програму в цілому.

Беззаперечно, застосування комплаєнс в українській практиці з урахуванням світових стандартів запобігання корупції у сфері приватної економіки та їх втілення у національному правовому полі повинно стати першочерговим завданням для підприємств, але наразі маємо недостатній рівень досліджень причин і механізмів корупційних дій, стимулів фінансово-економічної корупції в Україні, а також ролі держави в протидії її різноманітним проявам. Необхідно розуміти, що оскільки компанії є одночасно і об'єктами, і суб'єктами корупції, вкрай важливим є залучення приватного сектору та бізнес-асоціацій до розробки антикорупційних проєктів, разом з тим залишаючи першочергову роль у цьому процесі державі.

Список бібліографічних посилань

1. Шмаль Л. М. Міжнародні стандарти протидії корупційній службовій злочинності в діяльності юридичних осіб приватного права. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2015. № 4 (52). С. 66–71.

2. Окунів О., Бойко О., Лукін С. Антикорупційний комплаєнс : посіб. для програми з підгот. осіб, відп. за реалізацію антикорупц. програми // Професійна асоціація корпоративного управління : сайт. URL: <http://cgpa.com.ua/wp-content/uploads/2018/07/Compliance.pdf> (дата звернення: 25.01.2019).

3. Дзюба А. Ю. Антикорупційний комплаєнс як складова управління ризиками підприємства. *Форум права*. 2019. № 54 (1). С. 23–31. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.2563147>.

4. FCPA Compliance: Addressing Third-Party Risks. URL: https://www.foley.com/files/uploads/GRS/GRS_FCPA_Compliance_Addresssing_Third_Party_Risks.pdf (дата звернення: 25.01.2019).

5. Anti-Bribery and Books & Records Provisions of The Foreign Corrupt Practices Act Current through Pub. L. 105-366 (November 10, 1998). URL: <https://www.justice.gov/sites/default/files/criminal-fraud/legacy/2012/11/14/fcpa-english.pdf> (дата звернення: 25.01.2019).

6. SEC Enforcement Actions: FCPA Cases. URL: <https://www.sec.gov/spotlight/fcpa/fcpa-cases.shtml> (дата звернення: 25.01.2019).

Одержано 28.01.2019